XXIII. IDEM Epiſcopo & Capitulo Veneten. [20] [c. an. 1214. *Româ in Lombardiam.*]

Homicidium caſuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

JOannes Sacerdos [a] humili nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm pulſaret campanas, ut ſigno dato conveniret populus fidelium ad divina, cadens tintinnabulum, percuſſit quendam puerum [21] coram eo, qui [22] cùm vulnus eſſet mortale, deceſſit.

[a] Vid. Joannem de Anania & citatos c. eod. tit. ca. ex literis l. 2.

Nos igitur, attendentes, quòd dicto Sacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari ſi caſus omnes fortuitos non prævidit: diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi conſtiterit ita eſſe, dictum Sacerdotem [23] Sacerdotale officium exequi permittatis.

¶ PITH. [20] *Epiſcopo & Capitulo Veneten.*] *Verdun.*
[21] *Puerum.*] V. C. addit, *ſtantem.*
[22] *Qui.*] V. C. addit, *licèt vulneratus in Capite per menſem curam recepit Medicorum, poſt menſem verò quia.*
[23] *Dictum Sacerdotem.*] V. C. addit, *ſi aliud Canonicum non obſiſtat.*

XXIV. IDEM Pelagio Presbytero [24] [b]. [c. an. 1214. *Romæ.*]

[b] *al.* P. Presbytero.

Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholicæ, ſi quendam percuſſit, & de interfectione ipſum remordet conſcientia, à miniſterio altaris abſtinere debet.

PEtitio tua nobis exhibita continebat, quòd cùm inimici dominicæ Crucis, ac blaſphemi nominis Chriſtiani, caſtrum quoddam in quo morabaris, graviter invaſiſſent: exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis, quàm Laicis contra eos, ac [c] invicem confligentibus, hincinde occiſi quàm plurimi extiterunt. Unde cùm pro eo quòd aliquos percuſſiſti, irregularitatem metuas incurriſſe: Mandamus, quatenus ſi de interfectione cujuſquam in illo conflictu tua conſcientia te remordet, à miniſterio altaris abſtineas reverenter: cùm ſit conſultius in hujuſmodi dubio abſtinere, quàm temerè celebrare.

[c] *al.* & ita invicem.

¶ PITH. [24] *Pelagio Presbytero.*] *Pelagio dicto Serotino Presbytero*, vel *Pelagio Epiſcopo Serotin.*

XXV. GREGORIUS IX. [c. an. 1236.

Idem dicit quod cap. Joannes, ſuprà eod. & tantùm ponit diverſitatem in facto.

QUidam [d], ut aſſeris, ad ædificationem Eccleſiæ in adjutorium à Presbytero evocatus, ruens cum laqueari, quod idem Presbyter ſolvere nitebatur, hac occaſione rebus eſt humanis exemptus: *Et infrà.* Attendens, quòd Sacerdos ipſe dabat operam licitæ rei, ſtuduit etiam quam debuit diligentiam adhibere, circumſtantibus (quibus periculum imminebat) ita tempeſtivè & alta voce præmonitis, quòd & intelligere & fugere potuerunt: Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ob hanc cauſam, vel quia omnes caſus fortuitos (qui præviderí non poſſunt) forſitan non prævidit: non debet, quoad officium vel beneficium impediri.

[d] Præter Doctores, vide hìc citatos *in c. ex literis. l. 2. ſup. eod. tit.*

DE TORNEAMENTIS.

TITULUS XIII.

I. EX CONCILIO Lateran. [e] [an. 1179. *Romæ.*]

[e] Conc. Later. ſub Alex. III. c. 20. refertur in Panor. *lib.* 8. *tit.* 11. *ſive* c. 148.

Torneamenta fieri non debent: & vulnerato in eis conceditur pœnitentia: ſed ſi moritur, denegatur ei ſepultura Eccleſiaſtica, ſi acceſſit animo pugnandi: ſecùs ſi acceſſit aliâ causâ, ut puta ut debita ſibi exigeret. Hoc dicit, cum cap. ſequenti.

FELICIS [f] memoriæ [1] Innocentii & Eugenii prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, deteſtabiles illas nundinas [2] vel ferias, quas vulgò torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum, & audaciæ, temerè congredi, unde mortes hominum & animarum pericula ſæpè proveniunt; fieri prohibemus. Quòd ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poſcenti pœnitentia [3] non negetur: Eccleſiaſticâ tamen careat ſepulturâ.

[f] *Cap.* 3. *eod. tit. in* III. *Compil.* Vide Conc. Triden. *ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 19. Conſule B. Thom. 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. *ad* 3. *argumentum.*

¶ PITH. [1] *Felicis memoriæ.*] Neubrig. 54. 452. Otho Friſing. *lib.* 1. *de Geſt. Frideric. cap.* 25. Vveſtmonaſt. 69.
[2] *Nundinas.*] Velut tyrocinium celebraturi quod modò nundinas vocare ſolemus.
[3] *Pœnitentia.*] V. C. addit, *& Viaticum.*

II. ALEXANDER III. Anaten. [4] Epiſcopo [g]. [c. an. 1170. *Romæ.*]

[g] *Cap. un. eod. tit. in* III. *Compil.* Adde citatos *in c. præcedenti & c.* 1. *ſup. de corpore vitiatis.*

Idem dicit quod in ſuperiori cap.

AD audientiam noſtram noveris perveniſſe, quòd cùm quidam ad locum deputatum torneamentis causâ requirendi debita acceſſiſſet: [*Et infrà α.*] Nos attendentes, quòd his tantùm Eccleſiaſtica ſepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi tantùm accedentes, decedunt ibidem: fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd ad prædictum torneamentum non animo ludendi, ſed percipiendi credita perveniſſet, licèt ibi fortuito caſu obierit: corpus ejus diſpenſatione [h] Eccleſiaſticæ tradi facias ſepulturæ, maximè ſi dominicum corpus ſuſceperit, & ſacri olei fuerit unctione perunctus.

[h] *al.* diſpenſativè. *al. ita:* diſpenſatione Eccleſiæ, tradi facias. *Hanc lectionem agnoſcit Hoſtienſis, quam etiam vetuſtiores aliquot codices præferunt.*

[*α Accidit ut violenter & inconſideratè ab equo in quo inſidebat ſuper eum cadente compreſſus mortuus eſt, ſed priùs dominicum corpus ſuſcepit & ſacri olei perunctione unctus eſt. Verùm pro eo quòd in torneamentis mortem accepit, à ſepultura fidelium prohibetur.*]

¶ PITH. [4] *Anaten.*] *Arbatanenſi*, aliàs *Ambianenſi.*

DE CLERICIS PUGNANTIBUS IN DUELLO.

TITULUS XIV.

I. ALEXANDER III. [1] [c. an. 1172. *Româ in Campaniam.*]

Clericus iniens duellum, ſive obtulerit, ſive ſuſceperit, deponendus eſt: poterit tamen Epiſcopus cum eo diſpenſare, ſi mors vel mutilatio membri non ſit inde ſecuta.

PORRÒ [i] [2] ſi Clericus alicui ſpontè duellum obtulerit, vel oblatum ſuſceperit: ſive victor, ſive victus fuerit, de rigore juris eſt meritò deponendus. Sed quantumcunque ejus in hoc gravis ſit & enormis exceſſus, evadere poteſt depoſitionis ſententiam, ſi cum ipſo ſuus Epiſcopus duxerit miſericorditer diſpenſandum, dummodo ex ipſo duello homicidium vel membrorum deminutio non fuerit ſubſecuta.

[i] *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *Compil.*

¶ PITH. [1] *Alexander III.*] *Salernitano Epiſcopo.*
[2] *Porrò, &c.*] Vide Matth. Paris 177. Petrum Cluniacenſem. *lib.* 1. *de miraculis pag.* 5.

II. CELESTINUS III [k]. [c. an. 1195. *Romæ.*]

[k] *al.* Clemens III.

Irregularis eſt Clericus non ſolùm ſi ipſe interficit per ſe, ſed etiamſi pugil ab eo datus adverſarium occidat: nec excuſat conſuetudo: poterit tamen cum eo circa beneficium habendum diſpenſari.

HEnricus [l] Presbyter nobis humiliter intimavit, quòd cùm Laicum quendam ſuper furto in ſeculari placito conveniſſet, quia teſtes ſui defecerunt, pugilem ſecundùm pravam terræ conſuetudinem introduxit, qui reum uſque adeò ictibus vulneravit, quòd coactus eſt expirare. Quia igitur ſuper hoc nos conſulere voluiſti, ambiguitatem tuam reſponſione hujuſmodi removemus, quòd tales pugiles homicidæ veri [m] exiſtunt: nec prædictus Sacerdos, licèt non ipſe, ſed alius pro eo in duello pugnavit, debet in ſacris ordinibus miniſtrare, ſicut tradunt ſacrorum Canonum inſtituta. Homicidium autem, tam facto quàm præcepto, ſive conſilio, aut defenſione, non eſt dubium perpetrari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium miſericorditer diſpenſari.

[l] *Cap.* 1. *eod. tit. in* II. *Compil.* Vide Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 19.

[m] *al.* verè, *ſed in recentioribus.*

DE SAGITTARIIS [n].

[n] Sagittariis & Balliſtariis *in Cod. Barbat.*

TITULUS XV.

I. INNOCENTIUS III. [1] [c. an. 1210.]

Excommunicandus eſt ſagittarius & balliſtarius contra Chriſtianos: Hoc dicit.

ARTEM illam [o] mortiferam & odibilem [2] balliſtariorum & Sagittariorum adverſus Chriſtianos, & Catholicos exerceri de cetero ſub anathemate prohibemus.

[o] *Cap. un. eod. tit. in* II. *Compil.*

¶ PITH. [1] *Innocentius III.*] *Innocentius II.* in Concilio Lateranenſi.
[2] *Et odibilem.*] *Et Deo odibilem.*

DE ADULTERIIS ET STUPRO.

TITULUS XVI.

I. IN EXODO [p].

[p] *Exod. cap.* 22. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *Compil.*

Stuprans virginem tenetur eam dotare, & ducere in uxorem: & ſi non vult cum ea contrahere, ultra dotem corporaliter caſtigatur. Hoc dicit cum cap. ſequen.

SI ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si verò pater virginis dare noluerit: reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt.

II. GREGORIUS Sipon. Epiſcopo [3]. [c. an. 600. *Româ in Apuliam.*]

Summatum eſt ſuprà cap. proxi.

PErvenit ad nos, quòd Felix quandam virginem ſtupro decepit: quod ſi verum eſt, quamvis eſſet de lege pœnâ plectendus, nos aliquatenus legis duritiem mollientes, hoc modo diſponimus, ut aut quam ſtupravit, uxorem habeat: aut

ſi renuendum putaverit, corporaliter caſtigatus, excommunicatúſque, in Monaſterio, in quo agat pœnitentiam, retrudatur, de quo nulla ſit egrediendi ſine præceptione [q] licentia.

[q] *al.* præcepto.

¶ PITH. [3] *Sipon. Epiſcopo.*] *Felici Sipontino Epiſcopo.*

III. EX CONCILIO Arelaten. [4] [*in Gallia.*]

Maritus retinens adulteram conjugem non peractâ pœnitentiâ, particeps eſt delicti: ſecùs ſi egit pœnitentiam, non tamen debet eam ſæpè recipere.

SI vir ſciens uxorem ſuam deliquiſſe, quæ non egerit pœnitentiam, ſed permanet in fornicatione, vixerit cum illa: reus erit, & ejus peccati particeps. Quòd ſi mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum ſuum reverti, debet, ſed non ſæpè recipere peccatricem.

¶ PITH. [4] *Arelaten.*] *Aurelianenſi.*

IV. EX CONCILIO Pariſienſi [r]. [*in Gallia.*]

[r] Burch. *l.* 16. *Decr. cap. ult.* etiam tribuit Concilio Pariſienſ. *c.* 3.

Maritus propter ſuſpicionem poteſt accuſare uxorem de adulterio, & in accuſando præfertur ceteris.

MAritis etiam ex ſuſpicione uxores accuſare permiſſum eſt, & ipſi plùs ceteris de adulterio accuſare poſſunt & defendere.

V. ALEXANDER III [5]. [c. an. 1180.]

Ad ſolam mulieris confeſſionem aſſerentis ſe commiſiſſe adulterium cum Sacerdote, non debet Sacerdos puniri, ſed ſibi infamato poteſt indici purgatio: quam ſi præſtiterit, abſolvitur, deficiens verò ſuſpenditur ab officio.

SIgnificaſti nobis [ſ] quendam Presbyterum cum alterius conjuge intra Eccleſiam dormiviſſe, quæ ſe & illum cuidam Sacerdoti hujuſmodi delictum confeſſos fuiſſe publicè tibi detexit, & hoc ipſum idem Sacerdos nomen adulteri celans in præſentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cùm negante adultero mulier in confeſſione perſiſtat, conſilium requiſiſti. Ideóque mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens adulteræ, Eccleſiam per aſperſionem aquæ benedictæ reconciliare procures. Prædicto autem Sacerdoti, ne, contra Apoſtolum, infirmorum corda malâ famâ ipſius percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum, neque ſecuriores Presbyteri exiſtentes in peccatum licentiùs prolabantur, cum vicinis v. Presbyteris, quos ſe nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum purgationem indicas: quem, ſi purgare ſe poterit, in officio ſuo miniſtrare permittas: alioquin ab officio ſuo ipſum ſuſpendere non poſtponas.

[ſ] *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *Compil.* & poſt Conc. Later. *part.* 50. *c.* 21.

¶ PITH. [5] *Alexander III.*] Carnotenſi Epiſcopo.

VI. INNOCENTIUS III. Tuton. [t] Epiſcopo [6]. [c. an. 1212. *Româ in Galliam.*]

[t] Tullen.

Conjux conjugem de adulterio, impetere non poteſt, ſi & ipſe adulterium commiſiſſe convincatur.

INtelleximus [7] [u], quòd cùm S. Laicus H. uxorem ſuam à maritali conſortio depuliſſet, Diœceſanus eorum audiens eandem cum quodam adultero fornicari, eam & illum vinculo excommunicationis adſtrinxit: quæ tandem adulterum abjurans, abſolutione recepta, coram Epiſcopo memorato prædictum virum ſibi reſtitui poſtulavit: at ille objiciens ei adulterium, & quòd ab ipſo non expulſa, ſed ſpontanea receſſiſſet, reſtitutionem ſui propoſuit minimè faciendam: quod mulier inficians, replicavit in ipſum, quòd fuerat fornicatus: [*Et infrà α.*] Quocirca mandamus, quatenus (niſi tibi conſtiterit, vel per evidentiam rei vel per confeſſionem legitimam mulieris, quòd adulterata ſpontè fuiſſet) adulterii etiam quod vir dicitur commiſiſſe, probatione ceſſante, ipſum recipere compellas eandem. Quòd ſi prædicto modo de mulieris fornicatione conſtiterit (niſi teſtes, per quos viri adulterium eſt probatum, fuerint reprobati, cùm matrimonii jus in utroque læſum [x] conſiſtat, & paria delicta mutua compenſatione tollantur) nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin mulieri ſilentium imponere non poſtponas.

[u] *Cap.* 1. *eod. tit. in* III. *Compil.*

[x] *Dictio*, læſum, *deeſt in Cod. Vatica. & aliis Codic.*

[*α Et de fornicatione ſobolem procrearat: propter quod tali exceptione uti non poterat contra ipſam. Cúmque autem utrique parti probandi hac facultate conceſſa, præfata mulier per quoſdam teſtes ejuſdem viri adulterium probaviſſet, quos vir ipſe dicebat tanquam minùs idoneos reprobandos: tandem ab eo ad noſtram præſentiam fuit appellatum.*]

¶ PITH. [6] *Tuton. Epiſcopo.*] *Turonenſi*
[7] *Intelleximus.*] V. C. addit, *per literas venerabilis fratris noſtri Pictavienſis Epiſcopi.*

VII. IDEM Epiſcopo Ambian. [y] [8] [c. an. 1213. *Româ in Galliam.*]

[y] Amblen.

Non debet ſeparari matrimonium, quoad torum propter adulterium, quando ambo conjuges fuerunt adulterati.

TUa fraternitas [z] requiſivit, utrùm aliquo denegante uxori ſuæ in adulterio deprehenſæ debitum conjugale, ſi poſtmodum ipſe cum alia perpetret adulterium manifeſtè, cogi debeat, ut eandem maritali affectione pertractet: *Et infrà.*

[z] *C.* 2. *eod. tit. in* III. *Comp.*

Super quo ta. reſpon. quòd cùm paria crimina [9] compenſatione mutua deleantur, vir hujuſmodi fornicationis obtentu ſuæ uxoris nequit conſortium declinare.

¶ PITH. [8] *Epiſcopo Ambianenſi.*] *Abirianenſi*, vel *Abrinicenſi.*
[9] *Paria crimina, &c.*] *L. ſi uxor.* §. *Judex. ff. ad leg. Jul. de adulter.*

DE RAPTORIBUS, INCENDIARIIS ET VIOLATORIBUS ECCLESIARUM.

TITULUS XVII.

I. EX CONCILIO [a]. [*in Gallia.*]

[a] Conc. Meldenſe *c.* 2. ut refert Burch. *l.* 11. *Decr. c.* 45. & Ivo, *p.* 14. *c.* 109. habetur *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *Compil.*

Ratione rapinæ ſortitur quis forum non ſui Judicis, & ab eo poterit puniri proprio Judice ſuffragante.

DE illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas, & deprædationes peragunt: Placuit, ut ab illius loci Prælato excommunicentur, nec antè ex Parœcia illa exeant, quàm dignè, quæ perpetrarunt emendent, quorum excommunicatio proprio Epiſcopo ſignificanda eſt: ne eos recipiat antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerint [b], & omnia plenè emendent.

[b] fecerunt.

II. EUGENIUS III. [1] [c. an. 1150. *Romæ.*]

Manifeſtus raptor, vel Eccleſiæ violator, ſi reſtituit, vel de reſtituendo cavet in vita & in morte ad pœnitentiam, & ad ſepulturam admittitur. ſi verò noluit cavere cùm poſſet, & in morte non poteſt, Clerici ejus ſepulturæ intereſſe non debent: & Clerici intereſſentes vel injungentes pœnitentiam contra hanc diſpoſitionem, deponuntur ab officio & beneficio.

SUper eo [2] [c] verò: [*Et infrà α.*] Statuimus, ut quicunque ex his, qui violenter ſurrexerint in rapinam, ſive Eccleſiarum violationes, manifeſtè fuerit deprehenſus: niſi priùs ablata reſtituat, ſi potuerit, vel emendandi firmam & plenam ſecuritatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitùs denegetur. Si verò uſque ad obitum in contumacia ſua duraverit, & in extremis poſitus, remedium pœnitentiæ humiliter poſtulaverit, ſi emendationem, vel emendandi ſecuritatem præſtiterit, ei pœnitentia & ſepultura Eccleſiaſtica concedantur. Qui autem in ſanitate, obſtinata mente non pœnituerit vel emendaverit, & in morte ſecuritatem præſtare nequiverit, ſolennitas pœnitentiæ parùm prodeſſe videtur, ſicut credimus: ſed de [d] peccato contrito viaticum non negetur, ita tamen, ut nullus Clericorum ſepulturæ illius interſit, nec ejus eleëmoſynam præſumat accipere. Quòd ſi quis Presbyterorum vel Clericorum contra hoc in vita vel morte pœnitentias dare, aut ſepulturæ intereſſe, vel eorum eleëmoſynas accipere attentaverint, ſeu hujuſmodi rapinæ participes inventi fuerint, ordinis ſui damnum irrecuperabiliter patiantur, & Eccleſiaſtico beneficio careant.

[c] *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *Compil.*

[d] *In recentioribus*, ſed de peccato contrito corde viaticum, &c.

[*α Quod de raptoribus & Eccleſiarum violatoribus atque Presbyteris qui eis pœnitentiam injungere vel per eorum oblationes contra ſtatutum noſtrum ſuſcipere attentaverint, à nobis communi deliberatione ſtatutum eſt in Concilio cum fratribus noſtris.*]

¶ PITH. [1] *Eugenius III.*] Univerſo Clero.
[2] *Super eo, &c.*] *Can.* 3. *Synod. Londinenſ. habiti anno* 1151. *Papatùs Domini Eugenii Papæ III.* Præterea ſtatuimus ut qui pro invaſione ſeu pro rapina rei Eccleſiaſticæ anathematis vinculo innodantur, abſolvi nullatenus mereantur, donec ablata integrè reſtituant, vel Eccleſiæ, quæ damnum paſſa eſt, ſufficienter caveant, quòd univerſum debitum infra tempus quadrimeſtre perſolvant. Verumtamen ſi de rebus mobilibus eorum qui damna inferunt eadem reſarciri non potuerint, ſupportandos eos eſſe putamus, ut fidejuſſionis præſtantes cautionem, vel ea deficiente juratoriam, ad ærumnæ præſtationis ſolutionem ſecundùm ſuas facultates Epiſcopi taxatione teneantur. Si quis autem eos aliter abſolvere præſumpſerit, eadem damna reſarcire compellatur.

III. EX CONCILIO Lateranen. [e] [c. an. 1179. *Romæ.*]

[e] Sub Alex. III. *c.* 24. §. *excommunicationis quoque, &c. c.* 2. *eod. tit. in* 1. *Compil.*

Excommunicari debent, qui capiunt vel ſpoliant Fideles ex juſta cauſa navigantes. Hoc dicit primò. *Excommunicati ſunt ſpoliantes naufragium patientes niſi ablata reſtituant.* Hoc ſecundò.

EXcommunicationi ſubdantur, qui Romanos, aut alios Chriſtianos, pro negotiatione, vel aliis honeſtis cauſis navigio vectos, aut capere, aut rebus ſuis ſpoliare præſumunt.

Illi etiam, qui Chriſtianos naufragium patientes (quibus ſecundùm regulam fidei auxilio eſſe tenentur) damnata [f] cupiditate ſpoliant rebus ſuis: niſi ablata reddiderint; excommunicationi ſe noverint ſubjacere.

[f] damnanda *in Concilio.*